

ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ ଏଥିରେ ଓଡ଼ିଶାର ଭୂମିକା

ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ଥିଲା ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସନ ବିରୋଧରେ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଶେଷ ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନ । ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ସମ୍ରାଟ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ମାଧ୍ୟମରେ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କୁ ଭାରତ ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ କରିଥିଲେ । ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ହୋଇଥିବା ଏହି ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନର ତୀବ୍ରତା ଓ ବ୍ୟାପକତା ଏତେ ଅଧିକ ଥିଲା ଯେ ଇତିହାସରେ ଏହା ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ନାମରେ ପରିଚିତ ।

ଆନ୍ଦୋଳନର ପୃଷ୍ଠଭୂମି :

୧୯୩୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୩ ତାରିଖରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଜର୍ମାନୀ ବିରୋଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ସହିତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ । ସେହି ସମୟର ବଡ଼ଲାଟ ଲର୍ଡ୍ ଲିନଲିଥଗୋ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ କିମ୍ବା ଭାରତୀୟ ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ କୌଣସି ଆଲୋଚନା ନ କରି ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧରେ ଭାରତକୁ ମିତ୍ର ଶକ୍ତିର ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ କରାଇଥିଲେ । ୧୯୩୯ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୪ରେ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କଲା ଯେ ଯେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରେଜ ସରକାର ଭାରତୀୟଙ୍କୁ ନିଜର ସମ୍ବିଧାନ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷମତା ନ ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ଏକ ଜନପ୍ରିୟ ସରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ମତ ନ ହୋଇଛନ୍ତି ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତୀୟମାନେ ‘ମିତ୍ରଶକ୍ତି’କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ନାହିଁ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସର ‘ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା’ ଦାବିକୁ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ଭାରତକୁ କେବଳ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ଅଧିକାର ଦିଆଯିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । ୧୯୩୯ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୨୨ ତାରିଖରେ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରିଣୀ ବୈଠକ ସରକାରଙ୍କର ଏହି ଘୋଷଣାକୁ ଦୃଢ଼ ନିନ୍ଦା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ୱରୂପ ଆଠଟି ପ୍ରଦେଶରେ ଅବସ୍ଥାପିତ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳକୁ

ଇସ୍ତଫା ଦେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରାରମ୍ଭ ସମୟରେ ଜର୍ମାନୀ ଦ୍ୱରିତ ବେଗରେ ସଫଳତା ହାସଲ କରି ଇଂଲଣ୍ଡ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଜଟିଳ ପରିସ୍ଥିତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାଙ୍କ ମନୋଭାବ କୋହଳ କଲେ । ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସର କାର୍ଯ୍ୟକାରିଣୀ କମିଟି ଦୁଇଟି ସର୍ତ୍ତରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲା । ପ୍ରଥମ ସର୍ତ୍ତ ଥିଲା ଯୁଦ୍ଧ ସମାପ୍ତି ପରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଭାରତକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରଦାନ କରିବେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଥିଲା ତତ୍ତ୍ୱସ୍ତର ସମସ୍ତ ଦଳର ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ନେଇ ଭାରତରେ ଏକ ଅସ୍ଥାୟୀ ଜାତୀୟ ସରକାର ଅବସ୍ଥାପିତ କରିବେ ।

ଇଂରେଜ ସରକାର ଭାରତୀୟମାନଙ୍କୁ କେତେକ ସୁବିଧା ଦେବାନିମନ୍ତେ ୧୯୪୦ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୮ ତାରିଖରେ ଏକ ଘୋଷଣା ଜାରି କଲେ । ଏହାକୁ ‘ଅଗଷ୍ଟ ଦାନ’ କୁହାଯାଏ । ଏଥିରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକ ଥିଲା— ଭାରତକୁ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ କ୍ଷମତା; ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନ ପ୍ରଣୟନ ପାଇଁ ସାମ୍ବିଧାନିକ ସଭା ଗଠନ; ସମସ୍ତ ରାଜନୈତିକ ଦଳର ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକାରିଣୀ ପରିଷଦର ପ୍ରସାରଣ; ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସନାଧୀନ ଭାରତ ଓ ଭାରତର ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ଯୁଦ୍ଧ ପରାମର୍ଶଦାତା ପରିଷଦ ଗଠନ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସାମ୍ବିଧାନିକ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁଙ୍କ ମତ ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ । ଏହି ଘୋଷଣାକୁ କଂଗ୍ରେସ ଓ ମୁସଲିମ୍ ଲିଗ୍ ଉଭୟ ସଂଗଠନ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥିଲେ । ଏହା ପରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏଥିରେ ପ୍ରଥମ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ବିନୋବା ଭାବେ । ସେ ୧୯୪୦ ଅକ୍ଟୋବର ୧୭ରେ ପାନାଉରଠାରେ ତାଙ୍କ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସେ ଗିରଫ ହେବା ପରେ ପରେ ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ

ଭାବେ ଗିରଫ ହୋଇଥିଲେ । ଅତି ଶୀଘ୍ର ଦେଶବ୍ୟାପୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହକୁ ସୀମିତ ରଖିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଡିସେମ୍ବର ୧୯୪୧ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରାୟ ୨୫,୦୦୦ ରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ବ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଗିରଫ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ଆମେରିକା, ଚୀନ୍ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଦାବିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେବା ପାଇଁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ଚାପ ପକାଇଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଇଂଲଣ୍ଡର ଜନସାଧାରଣ ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କୁ କିଛି ସୁବିଧା ଦେବା ସପକ୍ଷରେ ଥିଲେ । ଇଂଲଣ୍ଡର ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଉଇଲିୟମ୍ ପିଟେର ୧୯୪୨ ମାର୍ଚ୍ଚରେ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳର ସଦସ୍ୟ ସାର ଷ୍ଟାଫୋର୍ଡ୍ କ୍ରିପ୍ସଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଏକ ପ୍ରତିନିଧି ଦଳ ଭାରତ ପଠାଇଲେ । ଏହା ‘କ୍ରିପ୍ସ ମିଶନ’ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା । ଏହି ମିଶନ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲା ଯେ ଭାରତକୁ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଏକ ଅଂଶ

(ଚର୍ଚ୍ଚିକ)

ରୂପେ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ ଅଧିକାର ଦିଆଯିବ । ଭାରତବାସୀ ନିଜ ପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ଅଧିକାର ପାଇବେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ପ୍ରଦେଶ ଯଦି ସେ ସମ୍ବିଧାନ ଗ୍ରହଣ ନ କରେ ତେବେ ସେହି ପ୍ରଦେଶ ନିଜ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପୃଥକ ସମ୍ବିଧାନ ତିଆରି କରି ପାରିବ । ଭାରତକୁ ଖଣ୍ଡ ବିଖଣ୍ଡିତ କରି ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦକୁ ଦୃଢ଼ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଭାରତୀୟମାନେ ଭଲ ଭାବରେ ବୁଝିପାରିଲେ । ତେଣୁ କ୍ରିପ୍ସ ମିଶନର ଏହି

ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସବୁ ଦଳ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲେ । ତା’ ଛଡ଼ା ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଯୋଗୁଁ ଦେଶ ନୈରାଶ୍ୟ, ଅଶାନ୍ତି ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ

(ଷ୍ଟାଫୋର୍ଡ୍ କ୍ରିପ୍ସ)

ମଧ୍ୟରେ ଗତି କରୁଥିଲା । ଏହି ସବୁ ଅନିଶ୍ଚିତତା ଓ ଅବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ଭାରତକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଇଂରେଜମାନଙ୍କୁ ଭାରତ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି କଂଗ୍ରେସର ନେତାମାନଙ୍କର ହୃଦବୋଧ ହେଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ଇଂରେଜମାନେ ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟାର ମୂଳ କାରଣ ଓ ସେମାନେ ଭାରତରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ସେଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ବିରୋଧରେ ଏକ ବଡ଼ ଧରଣର ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଯୋଜନା କଲେ । ଏ ବିଷୟରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନେବାପାଇଁ ୱାର୍କିଂଠାରେ ୧୯୪୨ ଜୁଲାଇ ୬ ତାରିଖରୁ ୧୪ ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିର ବୈଠକ ବସିଲା । ଜୁଲାଇ ୧୪ ତାରିଖ ଦିନ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ଏକ ଐତିହାସିକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ ଯେ ତୁରନ୍ତ ଭାରତରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନର ଅବସାନ ଘଟିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ “ଭାରତ ଛାଡ଼” ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା ।

୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୭ ତାରିଖ ଦିନ ମୁମ୍ବାଇ ଠାରେ କଂଗ୍ରେସର ସାଧାରଣ ଅଧିବେଶନରେ ସଭାପତି ମୌଲାନା ଆବୁଲ କାଲାମ୍ ତାଙ୍କ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଭାଷଣରେ ‘ଭାରତ ଛାଡ଼’ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅର୍ଥ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକରି ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅହିଂସ ଉପାୟରେ

ଆଗାମୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବାକୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ । ଜବାହରଲାଲ୍ ନେହେରୁ ‘ଭାରତ ଛାଡ଼’ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କଲେ ଏବଂ ସର୍ବାର ବଲ୍ଲଭଭାଇ ପଟେଲ ଏହାକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ । ଅଗଷ୍ଟ ୮ ତାରିଖ ଦିନ ବିପୁଳ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍‌ଘାଟନାରେ ‘ଭାରତ ଛାଡ଼’ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ କଂଗ୍ରେସ ଅନୁମୋଦନ କଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ କହିଥିଲେ— “ସ୍ୱାଧୀନତା ଆମର ପ୍ରାପ୍ୟ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ର ଅଛି— ‘କର ବା ମର’ । ଆମ ମାତୃଭୂମିକୁ ଆମେ ସ୍ୱାଧୀନ କରିବା କିମ୍ବା ସେଥିପାଇଁ ମରିବା ।”

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ :

ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା ।

୧. ଶ୍ରମିକ ଓ କୃଷକମାନେ ଭୂରାଜସ୍ୱ ଦେବା ବନ୍ଦ କରିବେ ।
୨. ଇଂରେଜ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ବିକ୍ରି କରାଯିବ ନାହିଁ ।
୩. କାଗଜ ନୋଟ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ନାହିଁ ।
୪. ରାସ୍ତାଘାଟ, ଯାନବାହନ, ଟେଲିଗ୍ରାଫ ଓ ରେଳ ବିଭାଗକୁ ଅଟଳ କରାଯିବ ଯାହା ଫଳରେ ଇଂରେଜ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ରୋକାଯାଇ ପାରିବ ।
୫. ଥାନା, କୋର୍ଟ ଓ ଜେଲଖାନାକୁ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଆୟତ୍ତରେ ରଖାଯିବ ।
୬. ସାଧାରଣ ଜନତା ଅହିଂସ ମାର୍ଗ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେବାର ପରଦିନ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୯ ତାରିଖ ଦିନ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ଓ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସରକାର ଗିରଫ କଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ପୁନେଠାରେ ଆଗା ଖାଁ ପ୍ୟାଲେସ୍‌ରେ ବନ୍ଦୀକରି ରଖାଗଲା । ଜବାହରଲାଲ୍ ନେହେରୁ, ମୌଲାନା ଆବୁଲ୍ କାଲାମ୍

ଅଜାଦ୍, ଜେ.ବି. କ୍ରିପାଲିନି, ଗୋବିନ୍ଦ ବଲ୍ଲଭ ପନ୍ଥ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ତତ୍କାଳୀନ ବମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶର ଅହମ୍ମଦନଗର ଦୁର୍ଗରେ ରଖାଗଲା । ଡକ୍ଟର ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦଙ୍କୁ ପାଟନାଠାରେ ଗିରଫ କରି ବନ୍ଦୀ କରାଗଲା । ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସକୁ ବେଆଇନ ଘୋଷଣା କରାଗଲା । ଯଦିଓ ଜନସାଧାରଣ ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ସେମାନେ ସରକାରଙ୍କ ଦମନଲାଳାକୁ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି, ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଲମ୍ଫପ୍ରଦାନ କଲେ । ସମାଜବାଦୀ ଦଳର ନେତାମାନେ ଯଥା ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ ଓ ଅରୁଣା ଆସଫ‌ଅଲ୍ଲୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ଆନ୍ଦୋଳନର ବ୍ୟାପକତା :

ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ଶୁଭାରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ମୁମ୍ବାଇରେ ଝାୟାରଲେସ କେନ୍ଦ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା । କୃଷକମାନେ ଥାନା ଘେରାଉକରି ପୋଲିସ ଅଫିସରମାନଙ୍କୁ ଆୟତ୍ତଧ୍ୟାନ କରିଥିଲେ । ସେହିପରି କର୍ଣ୍ଣାଟକରେ ମଧ୍ୟ ସରକାରୀ ଅଫିସ, ରେଳ ଷ୍ଟେସନ ଓ ତାଳଘର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ କ୍ରୋଧର ଶିକାର ହୋଇଥିଲା । ମହାଶୂର ରାଜ୍ୟ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ଗୁଜୁରାଟରେ ହରତାଳ ପାଳନ କରାଯାଇ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଦ କରାଯାଇଥିଲା । ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ବାଲିଆ, ଘାନୀପୁର, ବସ୍ତୀ, ଗୋରଖପୁର ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ତତ୍କାଳୀନ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ନାଗପୁର ଠାରେ ସମସ୍ତ ଥାନା ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧୀନ ହୋଇଗଲା । ସେହିପରି ବଙ୍ଗଳା ଓ ବିହାରରେ ମଧ୍ୟ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ‘କର ବା ମର’ ମନ୍ତ୍ରରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ସାଧାରଣ ଜନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲୁ ରଖୁଥିଲେ । ବିହାରରେ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ପାଟନା ସଚିବାଳୟରେ ଜାତୀୟ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ । ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୧୧ ରେ ଛାତ୍ରମାନେ ପାଟନା ସଚିବାଳୟର ପୂର୍ବ ଦ୍ୱାରରେ ଜାତୀୟ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ

କରିଥିଲେ । ଆସାମରେ ବିପ୍ଳବୀମାନେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ପାଇଁ ପ୍ରେରିତ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ କରିଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଦିଲ୍ଲୀ, ରାଜସ୍ଥାନ, ପଞ୍ଜାବ, କରାଚୀ, ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶ ତଥା ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ରତର ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ବ୍ୟାପିଗଲା । ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ହରତାଳ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଓ ସଭାସମିତିମାନ କରାଯାଇ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଜନମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ସରକାରୀ ଅଫିସ, ଥାନା, ରେଳ ଷ୍ଟେସନ୍, ପୋଷ୍ଟଅଫିସ ଆଦି ଜନତାଙ୍କ କ୍ରୋଧରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲା ନାହିଁ । ଫଳରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଚଳ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

ସରକାରଙ୍କ ଦମନ ପ୍ରକ୍ରିୟା :

ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନର ତୀବ୍ରତା ଦେଖି ତାକୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ସରକାର ବହୁ ଅମାନୁଷିକ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଥିଲେ । ସରକାର ସଭା ଓ ଶୋଭାଯାତ୍ରାକୁ ବେଆଇନ ଘୋଷଣା କଲେ । ଲାଠି ପ୍ରହାର ଓ ଗୁଳି ଚାଳନା ଏକ ସାଧାରଣ ଘଟଣାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ସରକାରଙ୍କ ନିଷ୍ଠୁର ଆକ୍ରମଣ ଫଳରେ କଞ୍ଚନାତୀତ ସଂଖ୍ୟକ ବିପ୍ଳବୀ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କଲେ ଓ ଗୁରୁତରଭାବେ ଆହତ ହେଲେ ଏବଂ ଏକ ଲକ୍ଷ ପାଖାପାଖି ସଂଖ୍ୟକ କର୍ମୀ ଗିରଫ ହେଲେ । ସରକାର ମଧ୍ୟ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନ ଦମନ ପାଇଁ ସବୁ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ବ୍ରିଟିଶ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍ ବ୍ରିଟିଶ ହାଉସ ଅଫ୍ କମନ୍ସରେ ୧୦ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୯୪୨ ରେ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦମନ କରାଯାଇଛି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ଭାରତର ବହୁଲୀଙ୍ଗ କିଏ ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରତି ଆଭିମୁଖ୍ୟ କ'ଣ ଥିଲା ?

ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରଶମନର କାରଣ :

ନେତୃତ୍ୱ ଓ ସଂଗଠନ ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଧିରେ ଧିରେ ପ୍ରଶମିତ ହୋଇଗଲା । କାରଣ ନେତୃତ୍ୱ

ଅଭାବରେ ଜନତା ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଭାବରେ ନିଜ ବିଚାର ଅନୁଯାୟୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଚାଲୁରଖିବା ସମ୍ଭବ ହେଲାନାହିଁ । ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରୁଥିବା କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ନ ଥିଲା । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦେଶୀୟ ରାଜା, ଜମିଦାର ଓ ଧନୀ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ସମର୍ଥନ ଦେଲେ ନାହିଁ ଏବଂ କେତେକ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ଏ ଭଳି ଆନ୍ଦୋଳନର ସପକ୍ଷରେ ନ ଥିଲେ । ତା' ଛଡ଼ା ସରକାରଙ୍କ ସଶସ୍ତ୍ର ଦମନ ଲୀଳା ଯୋଗୁଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦବି ଯାଇଥିଲା ।

ଆନ୍ଦୋଳନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :

ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଦୁର୍ବଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନ ଇଂରେଜ ଶାସନକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଦୋହଲାଇଦେଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଗକୁ ବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଇଥିଲା । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ଇଂରେଜ ସରକାର ଉପଲବ୍ଧ କଲେ ଯେ ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଆଉ ଅଧିକ ବିଳମ୍ବ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ‘ଭାରତ ଛାଡ଼ି’ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ୧୭୮୯ ଫରାସୀ ବିପ୍ଳବ ଓ ୧୯୧୭ ରୁଷ ବିପ୍ଳବ ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଏ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଯଥାର୍ଥରେ ଏକ ବିପ୍ଳବ ଭାବେ ଆଖ୍ୟାୟିତ ହୋଇ ଭାରତର ରାଜନୀତିକ ଇତିହାସରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ଫରାସୀ ବିପ୍ଳବ ଓ ରୁଷ ବିପ୍ଳବ ସହ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ଟିପ୍ପଣୀ ଲେଖ ।

ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଓଡ଼ିଶାର ଭୂମିକା :

ଯେତେବେଳେ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନର ବହିର୍ ସମଗ୍ର ଦେଶକୁ ପ୍ରଭୁଳିତ କରିଥିଲା ସେତେବେଳେ ଏହି ମହାସ୍ତ୍ରୋତରୁ ଓଡ଼ିଶା ବାଦ ଯାଇ ନ ଥିଲା । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଓ ଗଡ଼ଜାତର ଅସଂଖ୍ୟ ନରନାରୀ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ଦେଶପ୍ରେମ ଓ ଆତ୍ମବଳି ଇତିହାସରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ।

‘ଭାରତ ଛାଡ଼’ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ ହେବାପରେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରୁ ମୁମ୍ବାଇଠାରେ ସମବେତ ହୋଇଥିବା କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଯାଇ ଅହମ୍ମଦନଗର ଜେଲରେ ରଖାଗଲା । ଦୁଇ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପୋଲିସ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦଖଲ କରିନେଲେ ଓ କଂଗ୍ରେସ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ବେଆଇନ ଘୋଷଣା କଲେ । ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଅଗଷ୍ଟ ୧୧ ତାରିଖରେ ମୁମ୍ବାଇ

(ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ)

କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଓଡ଼ିଶା ଫେରିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଆଗମନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ତୀବ୍ରତର କରିଥିଲା । ଆନ୍ଦୋଳନର ଆରମ୍ଭ ସମୟରେ ନେତୃବର୍ଗଙ୍କ ଗିରଫ ଯୋଗୁଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦବି ନ ଯାଇ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ତେଜି ଉଠିଲା । ଅହିଂସା ନୀତିରେ ସେମାନେ ବିପ୍ଳବ କଲେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିହିଂସାର ତାଣ୍ଡବଳୀଳା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ :

ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ହାତଲେଖା ପ୍ରଚାର ପତ୍ର ସାଧାରଣରେ ବଣ୍ଟନ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଚାର ପତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା

୧. ଖଜଣା ବନ୍ଦ କରିବା,
୨. ସରକାରୀ ଗୋଦାମ ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା,

୩. ଜଙ୍ଗଲ ଆଇନ ଭଙ୍ଗ କରିବା,
୪. ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ବନ୍ଦ କରିବା,
୫. ଯୋଗାଯୋଗ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିବା,
୬. ଧର୍ମଘଟ ପାଳନ କରିବା ଓ ପଞ୍ଚାୟତ ଗଠନ କରିବା,
୭. ସରକାରୀ ଆଇନ ଅମାନ୍ୟ କରିବା ଓ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଯୋଗାଇବା ବନ୍ଦ କରିବା ଏବଂ
୮. ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା ।

ବ୍ୟାପକତା :

ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକ ରୂପାୟିତ କରି ଓଡ଼ିଶାରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ବ୍ୟାପକ ହୋଇଥିଲା । କଟକର ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ସମ୍ମୁଖରେ ଛାତ୍ରମାନେ ସଭାକରି ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗ ନେବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଥିଲେ । ଛାତ୍ର ନେତା ବିବୁଧେନ୍ଦୁ ମିଶ୍ର, ଅଶୋକ ଦାସ, ସୁରଜମଲ ଶାହା, ବିରେନମିତ୍ରଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ କେତେକ ଛାତ୍ର କଲେଜ ଅର୍ଥ ସବୁ ପୋଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ଛାତ୍ରନେତାମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ସରକାରୀ ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଥିଲେ । କଟକର ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ଛାତ୍ରମାନେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପଥ ଅନୁସରଣ କରି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ତୀବ୍ରତର କରିଥିଲେ । ପୋଲିସର ମୁକାବିଲା କରିବା ପାଇଁ ଗଢ଼ିଉଠିଲା ‘ରକ୍ତ ବାହିନୀ’ ‘ସଂଗ୍ରାମ ବାହିନୀ’ ଓ ‘ମରଣ ବାହିନୀ’ ।

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କାଇପଡ଼ାରେ ଏକ ଅମାନୁଷିକ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ ଓ ରମାଦେବୀଙ୍କ ଗିରଫ ଖବର ଶୁଣିବାପରେ ବରୀ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୧୭ ରେ କାଇପଡ଼ର ଡାକ ଘରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଲେ । ଆନ୍ଦୋଳନ କ୍ରମଶଃ ତୀବ୍ରତର ହେବାରୁ ପୋଲିସ ଡେପୁଟି

ସୁପରିନ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଗୁଳି ଚାଳନା କଲେ । ଫଳରେ ୩ ଜଣ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କଲେ ଓ ୭ ଜଣ ଆହତ ହେଲେ । କାଇପଦରରୁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ଯାଜପୁର ନିଆଗଲା । ସେଠାରେ ସଭାସମିତି ଉପରେ ନିଷେଧାଜ୍ଞା ଜାରି କରାଗଲା । କିନ୍ତୁ ସରକାରୀ ଆଦେଶ ଅବମାନନା କରି ପ୍ରାୟ ୧୫୦୦ ଲୋକ ଥାନା ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାରୁ ପୋଲିସ ଗୁଳି ଚାଳନା ଓ ଲୁହାବୁହା ଗ୍ୟାସ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ ।

ଆନ୍ଦୋଳନର ବ୍ୟାପକତା ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ମଧ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ଭଦ୍ରକ ନିକଟସ୍ଥ ଭଣ୍ଡାରୀପୋଖରୀ ଗ୍ରାମରେ ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୧୭ ତାରିଖରେ ୫୦୦୦ ଲୋକ ଥାନା ଆକ୍ରମଣକରି ସରକାରୀ କାଗଜପତ୍ର ନଷ୍ଟ କରିଦେଇଥିଲେ । ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଥିବା ଏକମାତ୍ର ପୋଲକୁ ଭାଙ୍ଗି ଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ୧୨ଟି ଗ୍ରାମକୁ ୨୦୦୦ ଟଙ୍କା ଜୋରିମାନା ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଘଟଣାରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଓ ଦ୍ୱାରିକା ଦାସ ଗିରଫ ହୋଇଥିଲେ ।

ଭଣ୍ଡାରୀପୋଖରୀ ଘଟଣା ପରେ ଧାମନଗର ଠାରେ ‘ଭାରତ ଛାଡ଼’ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଗତିଶୀଳ କରାଇଥିଲେ ମୁରଲୀଧର ପଣ୍ଡା । ଶ୍ରୀଜଙ୍ଗ ଗ୍ରାମରେ ସେ ଚୌକିଦାର ପୋଷାକ ପୋଡ଼ିଥିବାର ଖବର ପାଇ ପୋଲିସ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲା । ସେଠାରେ ୧୯୪୨ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୧ରେ ପୋଲିସ ଗୁଳିଚାଳନା କରିବା ଫଳରେ ୧୦ ବା ୧୧ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାଣ ହରାଇ ଥିଲେ ।

ତୁଡି ଗଡ଼ିଆ ଓ ଖଇରାଡିହିରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ପୋଲିସ ଗୁଳିଚାଳନା କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ନୀଳଗିରିର କିଛି ଲୋକ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲେ ।

‘ଭାରତ ଛାଡ଼’ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ଏକ ଦୁଃଖଦ ଘଟଣା ହେଲା ଇରମ ଗୁଳିକାଣ୍ଡ । ବାସୁଦେବପୁରର ଇରମଠାରେ କର ନଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ହୋଇ ୧୯୪୨ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୮ରେ ମେଲଣ ପଡ଼ିଆରେ ଏକ

ସଭାର ଆୟୋଜନ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରୁ ବାହାରିଯିବା ପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ରାସ୍ତାକୁ ଅବରୋଧ କରି ଡିଏସ୍‌ପିଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଗୁଳି ଚାଳନା କରାଯାଇଥିଲା । ଫଳରେ ପରୀ ବେଢ଼ା ନାମକ ମହିଳାଙ୍କ ସମେତ ମୋଟ ୨୮ ଜଣ ସହିଦ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ୫୫ ଜଣ ଆହତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ଘଟଣା ଜାଲିଆନ୍‌ସ୍ତ୍ରୀଲବାର୍ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ସଦୃଶ ଥିଲା । ତେଣୁ ଇରମକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ‘ରକ୍ତତୀର୍ଥ’ କୁହାଯାଏ ।

ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବରେ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ନିମାପଡ଼ା ଠାରେ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୬ ରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ମାନେ ସଭାକରି ସରକାରଙ୍କୁ ଖଜଣା ନଦେବା ଲାଗି ସ୍ଥିର କଲେ । ଜାତୀୟ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ପୋଲିସ ବାରଣ କରିବାରୁ ଲୋକମାନେ ଥାନାରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କଲେ ଏବଂ ପୋଲିସର ଗୁଳି ଚାଳନା ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସବ ମଲ୍ଲିକ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାଣ ହରାଇବା ସହିତ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ଆହତ ହୋଇଥିଲେ ।

ବୈପାରିଗୁଡ଼ା ଥାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ତେନ୍ତୁଳି ଗୁମ୍ଫା ଗ୍ରାମର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୨୧ ରେ ସେ କଂଗ୍ରେସ ପତାକା ଓ ଲାଠି ଧରି ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ସହ ମାତିଲି ଥାନା ଘେରାଉ କରିଥିଲେ । ‘ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଜୟ’ ଧ୍ୱନିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ । ସେଠାରେ ପୁଲିସର ଗୁଳି ଚାଳନାରେ ୫ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲେ ଓ ନିର୍ମମ ଲାଠି ଚାଳନାରେ ଧରାଶାୟୀ ହୋଇଥିଲେ । ଜଣେ ଜଙ୍ଗଲରକ୍ଷୀକୁ ପିଟିପିଟି ହତ୍ୟା କରିଥିବାର ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗରେ ପୋଲିସ୍ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲ ପଠାଇଥିଲା ଏବଂ ୧୯୪୩ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୯ରେ ସେଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଫାଶୀ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ସେ ୧୯୪୨ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଫାଶୀ ପାଇଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ଏକମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ ଏବଂ ସେ ସହିଦ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକ ରୂପରେ ପରିଚିତ ।

କୋରାପୁଟରେ ମଧ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୨୪ରେ

କୋରାପୁଟର ବହୁ ଲୋକ ପାପଡ଼ାହାଣ୍ଡି ଠାରେ ଥିବା ଟୋଲ ଓ ଥାନା ଧ୍ବଂସ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଫଳରେ ପୁଲିସ ଗୁଳିଚାଳନା କରିଥିଲା ଓ ୧୫ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

ସମ୍ବଲପୁର ମଧ୍ୟ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବହୁମାତ୍ରାରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହାର ଜନସାଧାରଣ ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ଇଂରେଜ ଶାସନକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଅଟଳ କରିଦେଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ତାଳଚେର, ଢେଙ୍କାନାଳ, ଆଠଗଡ଼, ନୟାଗଡ଼ ଆଦି ସ୍ଥାନ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦ୍ଵାରା ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ତାଳଚେରର ପବିତ୍ର ମୋହନ ପ୍ରଧାନ ଓ ଢେଙ୍କାନାଳର ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ଥିଲେ । ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୨୬ରେ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ମାନେ ମଢ଼ି (ବର୍ତ୍ତମାନର କାମାକ୍ଷାନଗର)ର

ଥାନା ଆକ୍ରମଣ କରି ଅସ୍ତ୍ରାଗାର, ତହସିଲ ଅଫିସ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ଅଫିସରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଦମନଲାଳା ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ରୋହରୁ ବିଚ୍ୟୁତ କରିପାରିନଥିଲା । ଇଂରେଜମାନଙ୍କୁ ଦେଶରୁ ବିତାଡ଼ିତ କରିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ ଭୂମିକା ଥିଲା । ଏକ ସୁନେଲି ଭବିଷ୍ୟତର ପରିକଳ୍ପନାରେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କର ସବୁ ପ୍ରକାର ଦମନ ନୀତିକୁ ହସିହସି ସହି ଯାଇଥିଲେ । ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପ୍ରଥମ ସହିଦ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀ ନେତା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକଙ୍କର ସ୍ମୃତି ଏବଂ ଦେଶପ୍ରେମ ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷର ଜନତାଙ୍କ ମନରେ ଗଭୀର ରେଖାପାତ କରିଥିଲା । ଜାତୀୟ ମହାସ୍ଵାତରେ ସାମିଲ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ସ୍ଵାଧୀନତା ପାଇବା ପାଇଁ ବହୁ କଷ୍ଟ ସ୍ଵୀକାର କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପ୍ରାୟ ୬୦ ଗୋଟି ଶବ୍ଦରେ ଲେଖ ।

- (କ) ‘କ୍ରିପସ ମିଶନ’ର ପ୍ରସ୍ତାବଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା କର ।
- (ଖ) ଭାରତ ଛାଡ଼ ପ୍ରସ୍ତାବ କିପରି ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା ?
- (ଗ) ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କ’ଣ ଥିଲା ?
- (ଘ) ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ଦମନ ପାଇଁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର କି କି ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ?
- (ଙ) ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକ ଅବଦାନ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୨. ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପ୍ରାୟ ୨୦ ଗୋଟି ଶବ୍ଦରେ ଲେଖ ।

- (କ) ବିନୋବା ଭାବେ କେବେ ଓ କେଉଁଠି ତାଙ୍କ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ?
- (ଖ) ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେବାପରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ କେବେ ଗିରଫ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ କେଉଁଠାରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖାଗଲା ?

- (ଗ) ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ବିହାରରେ ଛାତ୍ରମାନେ କେବେ ଓ କେଉଁଠାରେ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ ?
- (ଘ) ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ କେଉଁ ଛାତ୍ରନେତାମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇଥିଲା ?
- (ଙ) ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ କେଉଁ ଖବର ଶୁଣିବା ପରେ ବରୀ ଅଞ୍ଚଳର ଉତ୍ତମ ଲୋକ କାଇପଦର ଡାକଘର ପୋଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ?
- (ଚ) ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ଉତ୍ତାରୀ ପୋଖରୀରେ କେଉଁ ଦୁଇ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଗିରଫ ହୋଇଥିଲେ ?
- (ଛ) ଇରଫଠାରେ କେବେ ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ଘଟିଥିଲା ଏବଂ ସେଥିରେ ସହିଦ ହୋଇଥିବା ମହିଳାଙ୍କ ନାମ କ'ଣ ?
- (ଜ) ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବରେ ନିମାପଡ଼ାରେ କାହିଁକି ପୋଲିସ୍ ଗୁଳି ଚାଳନା କରିଥିଲେ ?
- (ଝ) ପାପଡ଼ା ହାଣ୍ଡିଠାରେ କାହିଁକି ଗୁଳି ଚାଳନା କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଏଥିରେ କେତେଜଣ ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ?
- (ଞ) କିଏ ଭେଙ୍କାନାଳରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ଵ ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ କେଉଁଠାରେ ଥାନା ପୋଡ଼ି ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିଲା ?

୩. ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ ଲେଖ ।

- (କ) କ୍ରିପ୍ସ ମିଶନ କେବେ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ ?
- (ଖ) କେଉଁଦିନ ଭାରତଛାଡ଼ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା ?
- (ଗ) କେଉଁଦିନ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଯାଇଥିଲା ?
- (ଘ) ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବରେ ଯୋଗଦେଇଥିବା ଜଣେ ସମାଜବାଦୀ ମହିଳାଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କର ।
- (ଙ) ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ କିଏ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ?
- (ଚ) କେଉଁ ଦିନ କାଇପଦର ଠାରେ ଲୋକମାନେ ଡାକଘର ପୋଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ?
- (ଛ) କିଏ ଧାମନଗରଠାରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଗତିଶୀଳ କରାଇଥିଲେ ?
- (ଜ) ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ କିଏ ନିମାପଡ଼ାରେ ପୋଲିସ୍ ଗୁଳିରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲେ ?
- (ଝ) କେଉଁ ଦିନ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକଙ୍କୁ ଫାଶୀ ଦିଆଯାଇଥିଲା ?
- (ଞ) ତାଳଚେରରେ କିଏ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର ନେତୃତ୍ଵ ନେଇଥିଲେ ?

୪. ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଚାରିଗୋଟି ବିକଳ୍ପ ମଧ୍ୟରୁ ଠିକ୍ ଉତ୍ତରଟି ବାଛି ତା'ର କ୍ରମିକ ନମ୍ବର ସହିତ ଲେଖ ।

- (କ) କେଉଁ ମସିହାରେ ଇଂରେଜ ସରକାର 'ଅଗଷ୍ଟ ଦାନ' ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ?

(i) ୧୯୩୯   (ii) ୧୯୪୦   (iii) ୧୯୪୧   (iv) ୧୯୪୨

(ଖ) କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନରେ କିଏ “ଭାରତ ଛାଡ଼” ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କରିଥିଲେ ?

(i) ମୌଳାନା ଆବୁଲ କାଲାମ୍ ଆଜାଦ୍	(ii) ସର୍ଦ୍ଦାର ବଲ୍ଲଭଭାଇ ପଟେଲ୍
(iii) ଗୋବିନ୍ଦ ବଲ୍ଲଭ ପନ୍ଥ	(iv) ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁ

(ଗ) ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ କେଉଁଠାରେ ବନ୍ଦୀକରି ରଖାଯାଇଥିଲା ?

(i) ଅହମ୍ମଦ ନଗର	(ii) ନାଗପୁର
(iii) ପୁନେ	(iv) ପାଟନା

(ଘ) କେବେ କୋରାପୁଟର ଲୋକମାନେ ପାପଡ଼ାହାଣ୍ଡି ନିକଟରେ ଥାନା ଧ୍ବଂସ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ?

(i) ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୧୭	(ii) ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୨୧
(iii) ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୨୪	(iv) ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ୨୬

(ଙ) କିଏ ‘ଭାରତ ଛାଡ଼’ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ନୁହନ୍ତି ?

(i) ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ	(ii) ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ
(iii) ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ	(iv) ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ

୫. ପାଠରେ ଦିଆଯାଇଥିବା “ତୁମ ପାଇଁ କାମ” ଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଓ ସହାୟତାରେ ସମ୍ପାଦନ କର ।

